

метафоры. Рисуя романтическую картину, он передает чувства людей, находящихся в счастливом забытии. Следующая строка – *По ошибке забрели вглубь, где цветут лотосы*. В Китае лотосы символизируют чистоту, совершенство и мудрость. Их заросли могут быть столь плотными, что будут полностью закрывают водную гладь. Именно на этот факт в своем переводе делает упор А. Алексеева: *в лотосах скрылась вода*. Ю. М. Ключников по-своему интерпретирует эти строки и заменяет лотосы кувшинками – *раздвигая в дороге кувшинки* – тем самым меняя в чем-то географию происходящего. *Кувшинка*, или одолень-трава, является мистическим цветком, произрастающим в тихих европейских прудах.

Строка *Борясь, переправляемся через реку, борясь переправляемся через реку*, состоящая из повторяющихся предложений, демонстрирует, сколь трудной является переправа через реку. А. Алексеева снижает напряженность, лишая строки мотива борьбы: *Мы плыли с тобой*. Ю. М. Ключников, расширяя представление о происходящем, указывает на то, что герои возвращаются в разные, но любимые ими места: *Возвращались к излюбленным гнёздам*. Насыщена образами строка *Вспугнули с отмели белых как цапля чаек*. Интересным представляется сравнение чаек с белыми цаплями, которые символизируют путь, а в паре с лотосами – пожелание доброй дороги и удачи в продвижении. Данный символ утрачен в переводах, авторы которых акцентировали внимание на полете чаек. Ю. М. Ключников, кроме того, заканчивает стихотворение мыслями о чувствах и переживаниях героини, вводя образ звезд: *Птицы, лотосы, звёзды, вода... / Это то, что во мне навсегда*.

Исследование вариантов переводов стихотворений Ли Цинчжао показало, что поэты-переводчики большое внимание уделили пониманию образов китайской классической поэзии, но каждый из переводов отразил особенности мировоззрения авторов. Выявлено, что А. Алексеева стремилась максимально сохранить грамматический строй стихотворений, их смысл и содержание. Ю. М. Ключников предложил в чем-то авангардный взгляд на произведения Ли Цинчжао. При этом сохранилась идея оригинала, но в определенной степени утратился присущий стихам Ли Цинчжао национальный колорит.

Литература

1 Эйдлин, Л. З. Поэзия Ай Цина и её перевод / Л. З. Эйдлин // Иностранная литература. – 1983. – № 2. – С. 186–190.

2 Китайская поэзия Ли Цинчжао (1084–1151?) 李清照 Династия Сун [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://chinese-poetry.ru/poems.php?action=show&author_id=113. – Дата доступа : 15.03.2021.

УДК 821.161.3-31

Ю. А. Арэшка

УПЛЫЎ ВЫХАВАННЯ ЖАНЧЫНЫ НА ЯЕ АСАБІСТЫ ЛЁС: НА ПРЫКЛАДЗЕ РАМАНА Э. АЖЭШКІ «АПОШНЯЕ КАХАННЕ»

У артыкуле прааналізаваны раман Элізы Ажэшкі «Апошняе каханне», на прыкладзе якога асэнсавана актуальнае пытанне жаночай эмансіпацыі. Даводзіцца нестандартнасць вобраза галоўнай гераіні Рэгіны, вобразам якой Э. Ажэшкай

даказваецца тое, што жанчына XIX ст. ужо павінна быць гаспадыняй свайго лёсу. Звяртаецца ўвага на парушэнне традыцыйных стэрэатыпаў жаночасці, сцвярджаецца абавязковасць жаночага выхавання і адукацыі.

У XIX ст. у Беларусі адбыліся сур'ёзныя змены ў дачыненні да статусу жанчыны ў грамадстве. Пераломным момантам у дадзенай сітуацыі стала нацыянальна-вызваленчае паўстанне 1863 года. Бачанне жаночага пытання вельмі ярка адлюстравана і ў творчасці пісьменніцы, грамадскай дзяячкі Элізы Ажэшкі. Яна першай у польскай і беларускай літаратуры ўзняла актуальнае для таго часу пытанне жаночай эмансipaцыі. Дарэчы, менавіта XIX ст. даследчыкі даволі часта называюць эпохай эмансipaцыі жанчыны. Эліза Ажэшка не магла абысці гэтую праблему і прысвяціла шэраг твораў дадзенай тэме. У сваіх творах яна стварала вобразы гераінь, якіх надзяляла прагрэсіўным і феміністычным характарам, здольным да свядомага выбару, прыняццю адказнасці і самастойнай працоўнай дзейнасці.

У рамане «Апошняя каханне» выбітная польска-беларуская пісьменніца Эліза Ажэшка, распавядаючы пра няўдалы вопыт Рэгіны Ружынскай у шлюбе, уздымае важнае пытанне выхавання жанчыны, падрыхтаванасці яе да ўступлення ў жыццё, заяўляе аб яе правах і становішчы ў грамадстве. Эліза Ажэшка ў сваім, дарэчы, першым рамане акцэнтуюе ўвагу на эканамічным нераўнапраўі жанчыны, яе рабскай матэрыяльнай залежнасці ад мужчыны: бацькі, мужа, брата. Тут яна выступае за права жанчыны нароўні з мужчынам самой будаваць сваё шчасце. Пісьменніца ў «Апошнім каханні» раскрывае адзначаныя вышэй праблемы і падае гісторыю кахання Рэгіны, звяртаючыся да формы дзённіка, які па сюжэце твора трапляе да Стэфана Равіцкага. У дзённіку апавядаецца пра асноўныя этапы жыцця галоўнай гераіні: хатняе выхаванне дзяўчыні ў багатым доме, ранні няўдалы шлюб, рознасць поглядаў і інтарэсаў мужа і жонкі і, як вынік, ліхаманкавае самаразвіццё. Рэгіна даволі позна зразумела, што яна «несчасліва, хотя и вышла замуж по любви и Альфред любил меня, а может, любит до сих пор, и он отнюдь не злодей. И всё же я несчастна, потому что полюбила его лишь за красивую внешность» [1, с. 186].

Рэгіна ўжо ведае, што патэнцыяльны шлюб для яе будзе не фінансавым пагадненнем, а саюзам думкі і сэрца, да якога трэба рыхтавацца. Галоўная гераіня ўпэўнілася праз свой папярэдні вопыт, што «залогом счасця могуць быць взаимное уважэнне, благородство и духовная близость; это помогает делить страдания и радости и с надеждой стремиться к общей цели» [1, с. 200]. Калі такі саюз не атрымаўся, як здарылася ў жыцці Рэгіны, жанчына мае поўнае маральнае права скасаваць яго, кідаючы выклік тагачаснаму грамадству. Эліза Ажэшка імкнецца адказаць на пытанне: «Што рабіць, калі шлюб праз нейкі час ужо не прыносіць шчасця?». Пісьменніца паказвае, што далёка не кожная жанчына магла асмеліцца скасаваць шлюбныя адносіны. Праз дзённік Ружынскай аўтарка даводзіць бяспраўнаць жанчын пры скасаванні шлюбу, што вымушае іх рознымі спосабамі прыстасоўвацца да жыцця.

Адны пакорліва апускаюць рукі перад прысудам лёсу. «Они усыпляют душу сказками о пользе смирения и покорности и, оставив ненужный механизм, превращаются в рабов повседневного быта» [1, с. 203].

Другія пачынаюць шукаць забавы: «Они стремятся заполнить пустое сердце пустяками, заглушить гулом аплодисментов и похвал голос страдания и тоски. Изнемогающую в печали грудь прячут под роскошными нарядами, голову, которая раскалывается от мятежных мыслей, украшают цветами искусственными, как их улыбки. Шум, фейерверки, дурманящие, как опиум, аплодисменты и лесть постепенно притупляют боль, усыпляют их души, и они становятся куклами, заводимыми пружиной мелочного тщеславия» [1, с. 203].

Трэція шукаюць каханне па-за шлюбом, «за холод сямейнага очага вознаграждают себя огнём тайной любви <...> бесчестные, утратив стыд, они уподобляются жалким червям, что копошатся в грязи, и все их поступки продиктованы фальшью и чувственностью» [1, с. 203].

Рэгіну Ружынскую нельга аднесці да першага тыпу, бо яна была даволі маладой і незалежнай, а душа яе рвалася да іншага жыцця; нельга аднесці да другога тыпу, бо яна была вельмі сур'ёзнай і глыбока няшчаснай, каб упрыгожваць жыццё пустымі забавамі; нельга аднесці і да трэцяга тыпу, бо яна была даволі ганарлівай і сумленнай, каб стаць адной з жанчын, што ганьбяць сваё жыццё таемным каханнем. Шукаючы адказ на пытанне, Эліза Ажэшка вобразам галоўнай гераіні сцвярджае, што жанчыне XIX ст. не варта баяцца адказнасці за свой лёс, смела выказвацца супраць тагачаснай грамадскай думкі.

Пані Ружынская, выдатна разумеючы, што статус «жанчыны-разводкі» адмоўна ўспрымаецца грамадствам, лічыць свой выбар правільным: «Да, я разведена. Как видите, я ношу звание, которое не любят в обществе. Ведь разводка – это женщина, которая не считает семейные узы священными и пренебрегает ими. Она попирает и смеётся над святыней, её голова полна грешных мыслей, а сердце – мимолётных и низменных чувств. Свет придаёт большое значение словам, он не вникает в различие судеб людских и решительно, как смертный приговор произносит слова осуждения. Да, я согрешила в молодости, дала увлечь себя слепому порыву, поддалась детским грёзам и безрассудству. Но когда я вглядываюсь в минувшее глазами самого строгого судьи – своей совести, я могу назвать её не грехом, а ошибкой. Несмотря на проклятие, лежащее на мне, в сердце моём, как вот эта лучезарная звезда, сияет идеал, который в глазах общества несовместим с моим положением» [1, с. 212–213].

У сучасным Элізе Ажэшцы грамадстве такія жанчыны лічыліся ізгоямі, да іх ставіліся грэбліва. Нягледзячы на шэраг «але», у Элізы Ажэшкі атрымалася ў грамадстве з вельмі моцным уплывам каталіцкай царквы паказаць станоўчай гераіню, якая ўласна рэальна разарвала ненавісныя ёй павязі.

Даволі яскравымі ў рамане паўстаюць вобразы мужчын – нікчэмных дваранскіх сынкаў, якія не маюць маральных арыенціраў. Письменніца ўздымае праблему сацыяльнага зла, якое нясуць дадзеныя асобы ў адносінах да жанчын. Яны з дзяцінства прызвычайваюцца да гультайства, пагарджаюць працай, якую, на іх думку, павінны выконваць ніжэйшыя класы. Такія вобразы ў рамане з'яўляюцца Вэвюрскі, граф Аўгуст і Януш. Эліза Ажэшка адзначае: «Вевюрский упивался своей элегантностью и обаятельностью; граф Август – знатностью, а Януш воображал, что он одухотворён» [1, с. 67]. Пры гэтым яны не разумелі, што могуць не спадабацца Рэгіне.

Для галоўнай гераіні рамана Элізы Ажэшкі шляхетнасць і багацце не з'яўляюцца крытэрыем чалавечай каштоўнасці. Для яе галоўным з'яўляецца праца і адукаванасць. Таму Рэгіна «предпочла седину и ум Стефана глупости графа Августа, увенчанной чёрными кудрями, пылливый взгляд инженера – вечно затуманенному слезами, мечтательному, устремлённому к звёздам взгляду Януша. Ум и честность, мужественное сердце влекли её сильнее, чем юношеская свежесть и острые усики» [1, с. 124].

Для Рэгіны Стэфан Равіцкі – рэальны герой новага часу: працаўнік, навуковец, патрыёт. Эліза Ажэшка надзяляе яго розумам, спагадным сэрцам, высакароднасцю, фізічнай сілай і прыгажосцю. Рэгіна Ружынская «видела себя рядом с достойным, умным человеком, а перед собою – жизнь, исполненную горячих чувств и светлых мыслей» [1, с. 123]. Менавіта такім чалавекам і з'яўляецца Стэфан. Галоўная гераіня самастойна робіць выбар на карысць высакароднасці і адукаванасці і самастойна будзе сваё шчасце.

Аўтарка рамана звяртае ўвагу ў «Апошнім каханні» на сацыяльную праблему эмансipaцыі жанчыны, а менавіта праблему жаночай адукацыі другой паловы XIX ст. Генрык, брат Рэгіны, разважае аб неабходнасці даць добрую адукацыю жанчынам – «ведь именно они призваны выполнять священные обязанности матери и благотворно или губительно влиять на развитие и будущность детей <...> женщина-мать сама должна

быть добродетельна и образована. До тех пор, пока уделом женщины будет праздность и суета, пока их будут считать куклами, капризными детьми, богинями, цветами, но только не людьми, в обществе не будет прочных устоев и по свету будут порхать Фрычо Вевюрские» [1, с. 88].

Эліза Ажэшка намагалася змяніць меркаванне адносна ролі жанчыны ў патрыярхальным асяроддзі, зрабіць жанчыну раўнапраўным членам грамадства. У цэлым, у другой палове XIX ст. такі пункт погляду станавіўся даволі распаўсюджаным сярод пісьменнікаў і навукоўцаў. Так, вядомы педагог К. Д. Ушыньскі надаваў асаблівую ўвагу праблеме жаночай адукацыі і выхавання. Ён з'яўляўся прыхільнікам роўных правоў паміж мужчынам і жанчынай у адукацыі. Даследчыкі А. Г. Агальцова, А. В. Кашлоба і А. Н. Машкоўская казалі: «Як заснавальнік прынцыпу народнасці ў выхаванні, Канстанцін Ушыньскі адзначаў уплыў жанчыны як будучай маці на фарміраванне маладога пакалення, рабіў акцэнт на гуманым характары адукацыі. На яго думку, жанчына павінна мець агульную адукацыю, псіхалага-педагагічную падрыхтоўку да выхавання новага пакалення» [2], што пацвярджае і думку Элізы Ажэшкі.

З тэмай жаночай адукацыі звязаны і вобраз Вэвюрскага, бо віну за яго нікчэмнасць, аб якой было сказана вышэй, пісьменніца ўскладае перш за ўсё на маці, якая не здолела па прычыне свайго невуцтва і абьякавасці выхаваць з яго станюўчага чалавека. Эліза Ажэшка непрымірыма ставіцца да малаадукаванай, хоць і той, якая любіць свайго сына, маці. Гэтак жа пісьменніца ставіцца і да вобраза бестурботнай прыгажуні Ізабэлы, якая аддала дзіця на выхаванне ў чужыя рукі. Ізабэла адносіцца «к числу тех, для кого в авантюрных блужданиях по свету ставкой является женское обаяние» [1, с. 82].

«У “Апошнім каханні” распрацоўка жаночай тэмы спалучаецца з тэмай выхавання новага чалавека, у адпаведнасці з пазітывісцкай ідэалогіяй прапагандуецца культ ведаў, грамадскай карыснасці» [3, с. 103], – заўважаецца ў артыкуле «Эліза Ажэшка: жанчына vs жанчыны?» Мікалаем Хмяльніцкім. Можна зрабіць выснову, што ў гэтым рамане для пісьменніцы галоўным становіцца пытанне аб наданні права жанчыне самастойна вырашаць свой лёс і будаваць сваё шчасце. Для Э. Ажэшкі заўсёды важным было жаночае пытанне, і менавіта жаночыя вобразы, якія стварыла аўтарка, прынеслі ёй славу. Э. Ажэшка патрабуе, каб у жанчыне бачылі чалавека і не ставіліся б да яе як да «кветкі» ці «лялькі». Воля жанчыны ў грамадстве, на думку пісьменніцы, надзвычай важная і ганаровая – перш за ўсё як выхавацеля будучых грамадзян.

Літаратура

1 Ожешко, Э. Последняя любовь / Э. Ожешко. – Москва : Государственное издательство художественной литературы, 1975. – 232 с.

2 Огольцова, Е. Г. Взгляды К. Д. Ушинского на проблему женского образования / Е. Г. Огольцова, А. В. Кошлоба, А. Н. Машковская. – Молодой ученый. – 2018. – № 46 (232). – С. 318–319.

3 Хмяльніцкі, Мікалай. Эліза Ажэшка: жанчына vs жанчыны? / Мікалай Хмяльніцкі // Маладосць. – 2016. – № 5. – С. 103–104.

УДК 821.161.3-14*А. Вярцінскі

К. С. Афанасенка

ВАЙНА Ў ЖЫЦЦІ І ЛІРЫЦЫ А. ВЯРЦІНСКАГА

Артыкул прысвечаны асэнсаванню вайны ў жыцці і лірыцы А. Вярцінскага. Актуальнасць тэмы даследавання заключаецца ў абранні мала вывучанага ў беларускім